

LEV NİKOLAYEVIÇ TOLSTOY
Kroyçer Sonat

İletişim Yayınları, Dünya Klasikleri, 2005-2013 (3 baskı)
© 2005 İletişim Yayıncılık A. Ş.

Крейцерова Соната

© Önsöz: Doris Lessing

Önsözün hakları Jonathan Clowes Agency'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 1125 • İletişim Klasikleri 23

ISBN-13: 978-975-05-1861-4

© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2015, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Güneş Akkor, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ İlya Repin, "Özgürlük", 1903

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ayla Duru Karadağ, Çiğdem Hüner

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEV NİKOLAYEViÇ TOLSTOY

Kroyçer Sonat

Крейцера Соната

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

DORIS LESSING'İN ÖNSÖZÜ VE
YAZARIN ROMANA DAİR YAZISIYLA

LEV NİKOLAYEVIÇ TOLSTOY 9 Eylül 1828'de Moskova yakınlarında bulunan Tula'daki Yasnaya Polyana Malikanesi'nde zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İki yaşında annesini, dokuz yaşında babasını kaybetti ve akrabaları tarafından yetiştirildi. 1844'te Kazan Üniversitesi'ne girdi fakat resmî eğitime duyduğu tepkiyle 1847'de Yasnaya Polyana'ya geri dönerek kendi kendisini yetiştirmeye karar verdi. 1852'de orduya katıldı ve burada boş zamanlarında yazmaya başladı. 1857'ye kadar *Çocukluk*, *İlkgençlik* ve *Gençlik* adlarında üç ciltlik otobiyografik romanını tamamladı. 1854'te Kırım Savaşı'na katılan Tolstoy, buradaki tecrübelerinden yola çıkarak *Sivastopol'*ü kaleme aldı. 1857'de Fransa, İtalya ve İsviçre'yi kapsayan ilk Avrupa seyahatine çıktı ve eğitim kurumlarıyla ilgili bilgi topladı. Rusya'ya dönüşünde köylü çocuklar için bir okul açtı. 1859'da *Aile Mutluluğu* adlı romanını yazdı. 1860'ta tekrar Avrupa gezisine çıktı ve Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'da eğitim kurumlarıyla ilgili araştırmasını derinleştirdi. Bu dönemde kendine ait ahlâk felsefesi de biçimlenmeye başlamıştı. 1862'de Sofya Andreyevna Behrs'le evlendi. 1863'te yazmaya başladığı ve başyapıtı olarak kabul edilen *Savaş ve Barış'ı* 1869'da tamamladı. Romanın başarısından cesaretle, 1873 ila 1877 arasında ikinci büyük romanı *Anna Karenina'yı* yazdı. 1880'den itibaren devlete ve kiliseye ağır eleştiriler yönelteceği kitaplar yazmaya başladı ve Tolstoyculuk düşüncesinin yapıtaşlarını oluşturdu. 1886'da *İvan İlyiç'in Ölümü'nü*, 1889'da *Kroyçer Sonat'ı* yayımladı. 1895'te *Efendi ile Uşağı'nı* yazdı. Aynı yıl Kilise'ye ağır eleştiriler yönelttiği son büyük romanı *Diriliş'i* yazmaya başladı; 1899'da yayımlanan roman, Rus Ortodoks Kilisesi'nden afaret edilmesine sebep oldu. Son romanı *Hacı Murat'ı* 1896'da yazmaya başladı; 1904'te tamamlayacağı eser, ancak ölümünden sonra yayımlanacaktı. Tolstoy 1900'den sonra zamanının çoğunu din, toplum, ahlâk, sanat konularındaki görüşlerini anlatan yazılar yazmaya ayırdı. Bu dönemde, yazar kimliğinin yanı sıra ruhani ve ahlâki bir lider olarak da ün saldı. Hayatı ile fikirleri arasında tutarlılık sağlamak amacıyla, giderek daha sade bir yaşam sürmeye başladı. Önce içkiyi ve tütünü bırakıp köylüler gibi giyinmeye başladı, ardından ölümünden sonra mal varlığını köylülere bırakmaya karar verdi. Mülkiyet konusundaki radikal fikirleri nedeniyle ailesiyle, özellikle de karısıyla arası açıldı. Bu anlaşmazlık, son yıllarını gitgide artan bir psikolojik sıkıntı içinde geçirmesine sebep oldu. 1910 sonbaharında içinde bulunduğu şartlara daha fazla dayanamayarak küçük kızını ve doktorunu yanına alıp evi terk etti ve bir süre sonra, 20 Kasım'da Astapovo'da zatürreden öldü. Cenazesi iki gün sonra, binlerce kişinin katıldığı bir törenle Yasnaya Polyana'da defnedildi.

Söylüyorum Ben size, her kim ki kadına arzuy-
la bakar ise yüreğinde onunla zina yapmış sayılır.

– *Matta*, V, 28

Öğrencileri şöyle dediler ona: İnsanın karısına gö-
revi buysa en iyisi evlenmemek.

O da şöyle karşılık verdi: Bu sözcük her şeyi
içermiyor ama kime ne...

Çünkü annelerinden öyle doğmuş kadınlar ve
kendini Tanrı için hadım etmiş olanlar var. Herkes
yapabileceğini yapıyor.

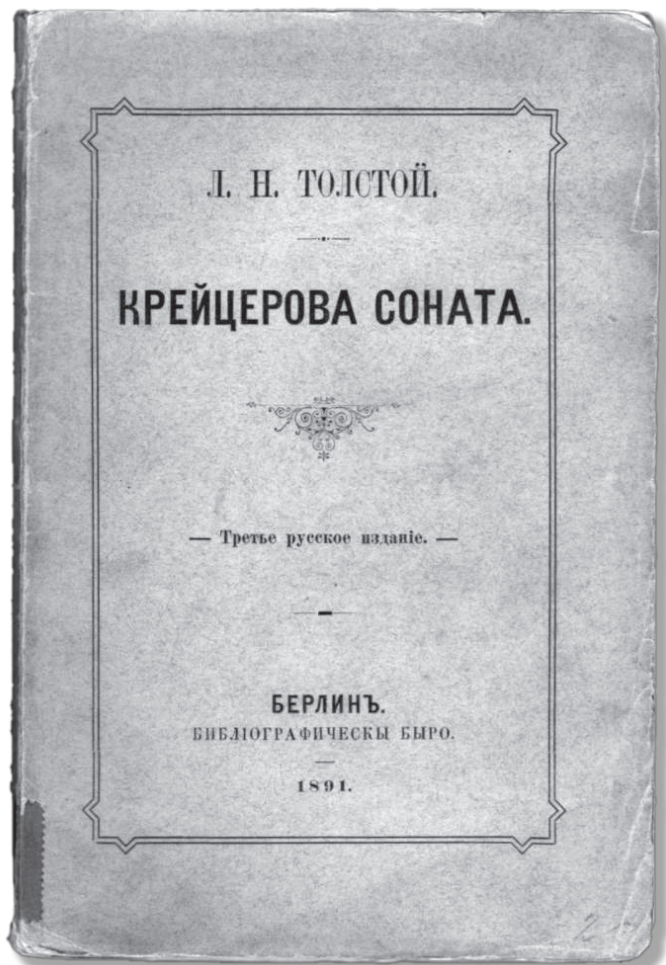
– *Matta*, XIX, 10

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER.....	9
KRONOLOJİ.....	15
ÖNSÖZ	
<i>KROYÇER SONAT</i> / DORIS LESSING.....	33

Kroyçer Sonat

<i>Yazarın Romana Dair Yazısı</i>	181
---	-----

*Kroyçer Sonat'*in 1891 tarihli baskısının kapağı.

I

İlkbaharın başlarıydı. İki gecedir yoldaydık. Kısa süreli yolculuk yapanlar vagonumuza girip çıkıyorlardı. Ama benim gibi ilk istasyondan binmiş üç kişi yolculuğu sürdürüyorduk: Yüzünü ekşiterek durmadan sigara içen yarım erkek paltolu, şapkalı, hiç de güzel olmayan yaşlıca bir kadın ile tanıdığı, kırk yaşlarında, eşyaları düzenli, hoşsohbet bir adam, bir de, pek söze karışmayan, el kol hareketleri çabuk, ihtiyar sayılmayacak ama kıvrıcık saçlarının zamanından önce kırıştığı belli, pırıltilı bakışları fıldır fıldır orta boylu bir bey. Pahalı bir terzinin elinden çıktığı belli astragan yakalıklı eski bir palto vardı üzerinde. Yüksek şapkası da astragandı. Paltosunun önünü açtığımda uzun ceketiyle işlemeli Rus gömleği görünüyordu. Bu beyin ilginç bir yanı da arada öksürüğe başlamış ama tutulmaya çalışılan bir gülmeye benzeyen tuhaf sesler çıkarmasıydı.

Bu bey yolcularla iletişim kurmaktan, tanışmaktan ısrarla kaçınıyordu. Yanında oturanların onunla konuşma çabalarına kısa, kesik yanıtlar veriyor, zamanını ya okuyarak ya sigarasını içerken pencereden dışarı bakarak ya da eski tor-

basından çıkardığı öteberisini çayla birlikte yiyerek geçiriyordu.

Yalnızlıktan camının sıkıldığını sandığım için birkaç kez konuşmayı denemiştim onunla ama her seferinde, göz göze geldiğimizde (bu sık sık oluyordu, hemen hemen karşılıklı oturuyorduk çünkü) bakışını hemen kaçırıyor, kitabını eline alıyor ya da pencereden dışarı bakmaya başlıyordu.

Yolculuğumuzun ikinci günü akşamüzeri tren büyük bir istasyonda durduğunda bu sinirli bey trenden indi, sıcak su aldı, kendine çay yaptı. Avukat olduğunu sonra öğrendiğim, eşyaları düzgün adamlarla, sigara içen, yarı erkek paltolu kadın çay içmek için istasyona gitmişlerdi.

Kadınla birlikte çıkan adam dışarıdayken birkaç kişi gelmişti vagona. Gelenlerin arasında bir de, başında kocaman siperlikli çuha kasketiyle, kokarca kürküyle, besbelli tüccar, sakalsız yüzü buruş buruş, uzun boylu bir ihtiyar vardı. Tüccar, kadınla avukatın hemen karşısına oturmuş, oturur oturmaz, gene o istasyonda trene binmiş satıcı kılıklı gençle konuşmaya başlamıştı. Ben çaprazlarında otuyordum. Tren durduğu için, aramızdan kimsenin geçmediği anlar kesik kesik de olsa, onların konuşmalarını duyabiliyordum. Tüccar önce, bir istasyon ötedeki çiftliğine gittiğini anlattı. Sonra, her zaman olduğu gibi, başlangıçta fiyatlarından, işlerin nasıl gittiğinden söz etmeye başladılar. Son günlerde Moskova'da alışverişin nasıl gittiğinden, Nijegorodski fuarından söz ettiler. Satıcı falanca zengin tüccarın fuarında nasıl eğlendiğini anlatmaya başlamıştı ama sonuna kadar anlatmasına izin vermedi ihtiyar; sözünü kesip, kendisinin de katıldığı Kunavin'deki eski eğlenceleri anlatmaya koyuldu. O eğlencelere katıldığı için gurur duyduğu belliydi. Bir keresinde tanıdığı bir tüccarla Kunavin'de kafaları çekip nasıl rezalet çıkardıklarını, (öyle ki, yaptıklarını alçak sesle anlatması gerekirmiş) büyük bir haz duyarak anlatmaya başla-

yınca satıcı, vagonda herkesin duyacağı biçimde kahlkahayı basmış, peşinden ihtiyar da sararmış dişlerini göstererek gülümsemişti.

Anlattıklarından ilginç bir şeyler duymayacağımı bildiğim için tren kalkana kadar peronda dolaşmak amacıyla kalktım. Vagonun kapısında, yürürlerken aralarında hararetili hararetili bir şeyler konuşan avukat ve birlikte yolculuk yaptığı kadınla karşılaştım. Cana yakın avukat bana dönüp:

“Zaman kalmadı, yetişemeyeceksiniz,” dedi. “İkinci zil çalmak üzere.”

Gerçekten de, vagonların sonuna kadar yürümüşüm ki, ikinci zil duyuldu. Yerime döndüğümde kadınla avukatın arasındaki hararetili konuşma sürüyordu. Yaşlı adam onların karşısında sessiz oturuyor, kaşları çatık, önüne yere bakıyor, canı sıkkın, arada bir dudaklarını ısırıyordu. Ben önlerinden geçerken avukat gülümseyerek şöyle diyordu:

“Sonra kadıncağz eşine açıkça, onunla bir arada yaşayamayacağımı, yaşamak istemediğini söyledi, çünkü...”

Avukat, gerisini duyamadığım bir şeyler anlatmaya başladı. Benim arkamdan başka yolcular, sonra kondüktör geçmiş, bir artel üyesi koşarak vagona girmişti. Öyle ki, kadınla avukatın konuşmalarının duyulmasına engel olan gürültü hayli uzun sürmüştü. Ortalık sakinleştiğinde tekrar duymaya başlamıştım avukatın anlattıklarını. Konu besbelli, özelden genel yorumlara geçmişti.

Avukat, ayrılma konusunun günümüz Avrupası’nda toplum düşüncesinde ne çok yeri olduğunu, bizde de son zamanlarda bu tür olayların giderek daha sık görüldüğünü anlatıyordu. Yalnızca kendisinin sesinin duyulduğunu fark edince anlatmayı kesmiş, ihtiyara dönmüştü. İçtenlikle gülümseyerek:

“Eskiden böyle şeyler yoktu, değil mi?” dedi.

İhtiyar bir şey söyleyecek olmuştu ama o anda tren kalk-

miş, ihtiyar kasketini başından alıp, haç çıkararak dualar mırıldanmaya başlamıştı.

Avukat bakışını öte yana çevirip kibarca ihtiyarın duasını bitirmesini beklemeye başladı. İhtiyar duasını bitirince üç kez haç çıkardı, kasketini başına iyice geçirdi, yerine yerleşti, konuşmaya başladı:

“Evet, efendi,” dedi, “eskiden de vardı böyle şeyler ama çok daha azdı. Bugün ister istemez olacak böyle şeyler. Çok okumuş yazmış olduk çünkü.”

Tren giderek hızını artırıyor, rayların birleştiği yerde tekerlekler büyük gürültü çıkarıyordu. İhtiyarın anlattıklarını duyamıyordum; öte yandan ilgimi de çekiyordu. Kalkıp biraz daha yakınına oturdum.

Kadın belli belirsiz gülümseyerek karşılık verdi:

“Okumuş yazmışlığın ne kötü yanı varmış ki? Eskiden olduğu gibi, gelinle damadın birbirini görmeden evlenmeleri daha mı iyiydi yani? Çoğu kadının alışkanlığıyla, karşısındakinin sözlerine yanıt verecek yerde, aklında olanları söylüyordu yalnızca. Sevip sevemeyeceklerini bilmeden önüne gelen erkeğe varyorlardı kızlar, sonra da bir ömür boyu acı çekiyorlardı. Söylediklerini ihtiyardan çok, avukatla bana duyurmak ister gibiydi. Sizce böylesi daha mı iyi?”

Tüccar, kadının yüzüne küçümser bir tavırla bakarak onun sorusunu yanıtız bıraktı:

“Artık pek okumuş yazmış olduk canım.”

Avukat hafiften gülümsedi.

“Evlilikte anlaşamamazlıkla okumuş yazmışlığın ne ilgisi olduğunu bilmek isterdim,” dedi.

Tüccar bir şey söylemeye hazırlanıyordu ki, kadın kesiti sözünü:

“Hayır, o zamanlar geride kaldı artık...”

Avukat susturdu onu:

“Bir dakika, bırakın açıklasın düşüncesini.”

İhtiyar kararlı bir sesle,

“Okumuş yazmışlığın aptallıkları,” dedi.

Kadın, avukatla bana, bu arada, yerinden ayağa kalkmış, kolunu kanepenin arkasına dayamış, gülümseyerek konuştularını dinleyen satıcıya da bakarak hemen karşılık verdi:

“Birbirini sevmeyen insanları evlendiriyorlar, sonra da niçin geçinemiyorlar diye şaşıyorlar.

“Besbelli ihtiyarı kızdırmak için ekledi.”

Öyle ancak hayvanları çiftleştirirsiniz, hayvanın sahibinin istediği gibi... Ama insanların istekleri, duyguları vardır.”

“Boşuna öyle söylüyorsunuz hanımefendi,” dedi ihtiyar.

“Hayvanlar hayvandır, insanlar içinse yasalar konmuştur.”

Kadın, çok doğru olduğuna inandığı düşüncesini açıklamak için acele ediyordu:

“Arasında sevgi bağı olmayan bir erkekle nasıl bir arada yaşar bir kadın peki?”

İhtiyar inandırıcı bir ses tonuyla:

“Eskiden böyle şeyler yoktu, şimdi moda oldu,” dedi.

“Günümüzde ne diyor kadın: ‘Senden ayrılıyorum.’ Ya erkeklere ne buyrulur, gerçekten bir moda oldu çıktı bu... ‘Al,’ diyor, ‘al çamaşırların, pantolonların burada, ben Vanka ile gidiyorum, onun saçları seninkilerden daha kıvrıkcık çünkü.’ Söyle bakalım ne diyeceksin bu durumda... Kadında önce korku olması gerekir.”

Satıcı, besbelli gülümsemesini tutarak tüccarın sözlerini, onların nasıl karşılanacağına bağlı olarak, alaya almaya da, onaylamaya da hazır, bir bana, bir avukata, bir kadına baktı.

“Nasıl bir korkuymuş bu?” diye sordu kadın.

“Basbayağı korku: Kocasından korkacak kadın! Öyle bir korku işte.”

Kadın biraz kızmıştı sanki.

“O devirler geride kaldı beyefendi, geçti.”

“Hayır hanımefendi, geçemez o devirler. Nasıl ki kadın,

Havva anamız erkeğin kaburga kemiğinden yaratılmıştır, sonuna kadar da öyle kalacaktır.”

İhtiyar başını sertçe, zafer kazanmış bir tavırla sallayarak söylemişti bunu. Öyle ki, satıcı hemen o anda zaferin ihtiyardan yana olduğuna karar vermiş, yüksek sesle gülmeye başlamıştı.

Kadın teslim olacağı benzemiyordu. Bize bakarak:

“Evet ama siz erkekler böyle düşünüyorsunuz,” dedi. “Kadını tıkmışsınız tavan arasına, size her şey serbest... İstedığınız gibi at oynatıyorsunuz.”

İnandırıcı bir tavırla açıklamaya çalışıyordu ihtiyar:

“At oynatan falan yok. Doğrusu, erkek olmasa evde hiçbir şey olmaz. Kadın dediğin, evin kadınıdır, işte o kadar. Gereksiz tabak çanak...”

Görünüşte, ihtiyarın inandırıcı tavrı dinleyicilerin etkilenmesine yetmişti. Kadın bile kendini yenik hisseder gibi olmuştu, ama hâlâ direniyordu.

“Öyle ama, sanırım siz de kabul edersiniz ki, kadın da bir insandır, erkek gibi onun da duyguları vardır. Kocasını sevmiyorsa ne yapsın?”

İhtiyar kaşlarını, dudaklarını oynatarak öfkeyle yükseltti sesini:

“Sevmiyorsa mı? Öyle ya da böyle, sevecektir!”

Bu beklenmedik delil özellikle satıcının çok hoşuna gitmişti. İhtiyarın sözünü onayladığını belli eden bir ses çıkardı.

“Hayır efendim, sevmeyecektir,” dedi kadın. “Sevgi yoksa, bilindiği gibi, sevmeye zorlayamazsınız bir insanı.”

Avukat karıştı söze:

“Peki ya kadın kocasına ihanet etmişse, o zaman ne olacak?”

“Böyle bir şeyi düşünmüyoruz,” dedi ihtiyar. “O zaman duruma bakmak gerekir.”

“Yani olduğunu düşünelim, o zaman nasıl olacak? Böyle olaylar oluyor çünkü...”

“Bazı yerlerde olur,” dedi ihtiyar. “Ama bizde olmaz.”

Herkes susmuştu. Satıcı şöyle bir kıpırdadı oturduğu yerde, biraz daha yaklaştı, besbelli başkalarından geri kalmamak için gülümseyerek söze karıştı:

“Evet efendim... Bizim ufaklığın başından da geçti böyle bir rezalet. İnsanın aklına gelecek şey değil. Onun da şansına, yoldan çıkmış dedikleri cinsten bir kadın çıktı karşısına. Pis işler çevirmeye başlamıştı kadın. Oysa bizim ufaklık akıllı uslu, okumuş bir çocuktu. Önceleri bir yazıcıyla kırıştırdı. Kocasına kötü bir şey yapmadığını söylüyor, onu inandırıyordu. Bir türlü yola gelmiyordu. Her çeşit pisliği yapıyordu. Sonunda çocuğun parasını çalmaya da başlamıştı. Dövüyordu kadını. Ama ne fayda? Gittikçe daha kötü oluyordu pislik. Vaftizsiz bir Yahudi'yle de, söylemesi ayıp, mercimeği fırına verdi. Ne yapsındı çocuk? Ayrıldı şırfıntıdan. Şimdi bekâr yaşıyor. Kadınsa orta malı oldu.”

İhtiyar:

“Senin ufaklık aptalmış da ondan,” dedi. “Başlangıçta kadını hizaya soksaydı, en ufak bir yanlışında sopayı bassaydı, bunlar gelir miydi başına? Kadını ilk günden sıkıya alacak-sın. Tarlada atına, evde kadınına güvenmen gerekir.”

Bu arada kondüktör gelmiş, bir sonraki istasyonda inceklerin biletlerini topluyordu. İhtiyar verdi biletini.

“Evet efendiler, kadın kısmının eteğini zamanında kısaltmak gerek derler, yoksa sonra çok geç olur.”

Tutamadım kendimi:

“Peki ama demin evli barklı erkeklerin Kunavin'de fuar-da nasıl eğlendiklerini anlatan siz değil miydiniz?” dedim.

“O başka, o başka,” dedi tüccar, bir daha sesini çıkarmadı.

Düdük çalınca yerinden kalktı, kanepenin altından torbasını aldı, önünü ilikleli, kasketini düzeltti, tren durunca çıktı.